

УДК 930.2:[338.45:622](438)''191/193''

НАФТОВИДОБУВАННЯ У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ

Роман МАСИК

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра історичного краєзнавства,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна

У статті розглянуто проблеми нафтовидобування у Польщі в міжвоєнний період. Зауважено важливість нафтової промисловості для польської економіки. Необхідність мати власний видобуток нафти був важливий і для обороноздатності країни, і для підвищення її ролі у міжнародній торгівлі. Простежено територіальне розміщення нафтових родовищ. Визначено, що усі поклади ропи у міжвоєнній Польщі розміщувалися у підніжжі Карпат на півдні держави. З'ясовано причини зменшення об'ємів видобутої нафти: руйнування шиб під час Першої світової війни, зміна власників підприємств у перші повоєнні роки, неорганізованість галузі і вичерпування вже розвіданих родовищ. Показано як у Польщі вирішували цю проблему: застосовували нові технології, влада фінансово підтримувала пошук нових родовищ тощо. Проаналізовано право, яке регулювало видобування нафти. Визначено, що законодавство міжвоєнної Польщі містило чимало норм, які ускладнювали роботу нафтовидобувних підприємств. Вивчено політику польських урядів щодо виробників нафти. Зауважено, що влада передовсім прагнула залучити більше чужоземних інвестицій в галузь, що з часом призвело до домінування в нафтовій промисловості Польщі закордонних фірм.

Ключові слова: нафтовидобування, шиб, Східна Галичина, “наділи бругто”, гірниче право, міжвоєнна Польща.

Нафтова промисловість мала дуже вагомe значення для економіки міжвоєнної Польщі і з огляду на міжнародну торгівлю, і зважаючи на важливість мати власні нафтопродукти на випадок війни¹. Усі держави Європи в часі між двома світовими війнами намагалися самостійно видобувати власну нафту-сирець. Для цього багато інвестували у пошук нафти і будівництво нових НПЗ².

Усі поклади нафти у міжвоєнній Польщі розміщувалися у підніжжі Карпат на півдні держави, від Лімановського повіту в Краківському воєводстві до кордону з Румунією на сході. Нафтовидобування поділили на гірничі округи (okręgi

¹ Листування з Палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., *Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ), ф. 207, оп. 1, спр. 70, арк. 9; Доповідь в Міністерстві промисловості і торгівлі про стан польської нафтової промисловості, 1925–1927 рр., спр. 166, арк. 1; Реферат інженера Щепановського на тему „Чим замінити нафтовий і цукровий картель? ”, 1925 р., спр. 178, арк. 6; Jerzy Kozicki, *Przemysł naftowy a obrona Państwa*, w książce *Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 117–125.*

² Filip Wachtel, *Historyczny rozwój przemysłu naftowego*, w książce *Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 13–14.

gurnicze), які підпорядкували трьом Округним гірничим управлінням (Okręgowy Urząd Górniczy) із центрами в Дрогобичі, Ясло і Станиславові³.

Виробництво нафти-сирцю в міжвоєнній Польщі назагал зменшувалося. За даними Головного статистичного управління (Główny Urząd Statystyczny) в 1913 р. видобуто 1,113.668 тон нафти-сирцю, 1919 – 831.700, 1920 – 765.024, 1921 – 704.874, 1922 – 713.103, 1923 – 737.181, 1924 – 770.792, 1925 – 811.930, 1926 – 796.082, 1927 – 722.596, 1928 – 742.896, 1929 – 674.689, 1930 – 662.763, 1931 – 630.480, 1932 – 556.686, 1933 – 550.673, 1934 – 529.207, 1935 – 514.763, 1936 – 510.630, 1937 – 501.301, 1938 – майже 507.000⁴. Отже, виробництво нафти-сирцю з року в рік зменшувалося або ж стабілізувалося на дуже низькому рівні. Обсяг видобутої в Польщі нафти був істотно меншим за виробничі потужності НПЗ країни (могли переробити на нафтопродукти 1,100.000 тон щороку). Через це зросла вартість переробки нафти-сирцю, бо НПЗ могли використати лише половину своїх виробничих можливостей⁵. При цьому у міжвоєнній Польщі поступово зменшувався видобуток нафти-сирцю у Дрогобицькому гірничому окрузі. У Станиславівському окрузі число видобутої ропи не змінилося, а в Ясельському, навіть, поступово зростало⁶.

³ Jerzy Kozicki, *Przemysł naftowy a obrona Państwa*, w książce *Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie* (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 117–118; Józef Gaj, *Potrzeby inwestycyjne Małopolski Wschodniej w zakresie przemysłu naftowego i gazyfikacji*. (Lwów: Prasa Nowa, 1939), 3.

⁴ Henryk Salomon de Friedberg, “Dwudziestolecie polskiego przemysłu naftowego”. *Polska Gospodarcza* 46 (1938): 1623; *Mały rocznik statystyczny 1930*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1930), 35; *Mały rocznik statystyczny 1931*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1931), 34; *Mały rocznik statystyczny 1932*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1932), 32; *Mały rocznik statystyczny 1933*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1933), 33; *Mały rocznik statystyczny 1934*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1934), 46; *Mały rocznik statystyczny 1935*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1935), 65; *Mały rocznik statystyczny 1936*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1936), 73; *Mały rocznik statystyczny 1937*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1937), 112; *Mały rocznik statystyczny 1938*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1938), 117; *Mały rocznik statystyczny 1939*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1939), 128; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1920/22*, cz. II. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1923), 143; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1923*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1924), 46; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1924*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1925), 56; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1925/26*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1927), 147; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1927*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1927), 157; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1928*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1928), 136; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1929*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1929), 85; *Rocznik statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1930*. (Warszawa: Główny Urząd Statystyczny, 1930), 85.

⁵ Filip Wachtel, “Historyczny rozwój przemysłu naftowego”, w książce *Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 109.

⁶ Володимир Клапчук, *Корисні копалини Галичини: видобування та переробка*. (Івано-Франківськ: Фоліант, 2013), 146.

Від початку Першої світової війни до 1921 р. нафтова промисловість не могла налагодити нормальної роботи. Під час війни вона зазнала прямих втрат у Бориславі й Дрогобичі. Коли в 1915 р. росіяни залишали ці терени, то підпалили бурові вишки. Лише в Тустановичах спалили 256 шибів (вартістю 60 млн. корон із запасами нафти у 15 млн. корон). Відчутно зменшилося виробництво нафти⁷. Загальні втрати нафтової промисловості від війни порахували у 60–100 млн. корон⁸.

Після завершення Першої світової війни проблеми нафтової промисловості обтяжила українсько-польська війна. До травня 1919 р. більшість нафтових родовищ контролювала влада Західно-Української Народної Республіки. Український уряд не планував видобування нафти і нафтопереробку, використовував її лише як джерело короткотермінових зисків. Проте, влада ЗУНР розуміла важливість нафтової промисловості для економіки. Вже 15 листопада 1918 р. український уряд заборонив вільний експорт нафти-сирцю і нафтопродуктів. Вивозити за кордон ці товари можна було лише за дозволу Державного секретаріату торгівлі та промислу. Такі суворі норми ухвалили, щоб забезпечити ЗУНР нафтою і нафтопродуктами⁹.

У час українсько-польської війни були й інші проблеми. Багато НПЗ зупинилися. З цієї причини не вдалося переробити більшість нафти-сирцю. Державний секретаріат намагався тоді налагодити експорт нафти до Чехословаччини, Угорщини та Австрії. Трохи нафти-сирцю і нафтопродуктів вивезли до УНР. Проте, не вдалося виконати усі міжнародні домовленості в цій справі. Нормальний експорт ропи гальмувався з кількох причин. По перше, влада ЗУНР не націоналізувала виробництво і торгівлю нафтою. Цьому перешкодила міжнародна ситуація. Європейські політики розуміли значення галицької нафти для світової економіки. Для українських політиків гарантування утримання виробництва в нафтовій промисловості було аргументом на міжнародних переговорах. По друге, нормальний експорт нафти і нафтопродуктів гальмувався руйнуванням залізниці, що унеможливило регулярне перевезення цих товарів¹⁰.

Після переходу нафтової промисловості Галичини в польські руки довго не вдавалося налагодити сталої роботи підприємств галузі. У 1919–1920 рр. залишалася загроза зайняття регіону більшовиками. Тоді ж реорганізували

⁷ *Sprawozdanie c. k. Namiestnictwa Centrali krajowej dla gospodarczej odbudowy Galicji za rok 1917.* (Lwów: 1918), 13.

⁸ Tomasz Kargol, *Odbudowa Galicji ze zniszczeń wojennych w latach 1914–1918.* (Kraków, Historia Iagiellonica, 2012), 40.

⁹ Мирослав Луцький, “Право і система законодавства Західно-Української Народної Республіки”, (Докт. дис., Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”, 2016), 295.

¹⁰ Володимир Клапчук, *Корисні копалини Галичини: видобування та переробка.* (Івано-Франківськ: Фоліант, 2013), 117; Микола Литвин, Кім Науменко, *Історія ЗУНР.* (Львів: НАН України. Ін-тут українознавства ім. І. Крип'якевича, 1995), 94–95; Мирослав Луцький, “Право і система законодавства Західно-Української Народної Республіки”, (Докт. дис., Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”, 191, 296, 326–327; Степан Макарчук, *Українська Республіка галичан. Нариси про ЗУНР.* (Львів: Світ, 1997), 141–142.

підприємства за допомоги нових капіталів¹¹. Лише наприкінці 1920 р. почали постійно планувати буріння. Виробники нафти-сирцю нагромадили дуже багато нафти-сирцю на складах, не маючи можливості її реалізувати, оскільки НПЗ краю ще на повну не запрацювали. На плечі видобувачів нафти лягли всі витрати за зберігання ропи на складах, а НПЗ чекали лише на зиск. Саме тому виробники домагалися, щоб НПЗ купували у них все більше запасів. Завдяки зусиллям організацій нафтовиків на чолі з Крайовим нафтовим товариством і сприяння влади вдалося домогтися, щоб невеликий контингент нафти-сирцю придбало Державне нафтове підприємство (*Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych*) у Дрогобичі. Це дозволило видобувачам нафти-сирцю хоч якось пережити найскладніший час, але повною мірою не вирішило проблеми. Приватні НПЗ не хотіли купувати запасів нафти, яку нагромадили виробники на складах, очікуючи сприятливішої кон'юнктури на ринку нафтопродуктів. У цьому випадку єдиним виходом був тимчасовий експорт нафти (до зменшення запасів на складах до тримісячної потреби польських НПЗ), проте уряд тоді на це не погодився¹². Лише в 1922 р. небагато нафти-сирцю все ж дозволили експортувати¹³.

Такий стан справ найбільше загрожував тим нафтовикам, які не мали НПЗ. Тим паче, що ціни на нафту були дуже низькі, зокрема з причини великої її пропозиції на польському ринку. Лише в 1920 р. почали дискутувати про можливість підвищити ціну на нафту-сирець, яка тоді була істотно нижча за виробничі затрати, що в підсумку загрожувало банкрутству багатьох підприємств “чистих” видобувачів ропи.

¹¹ Filip Wachtel, *Historyczny rozwój przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 16.

¹² Протоколи засідань виконавчого відділу товариства, 1919–1920 рр., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 60, арк. 39–42, 57–57 зв; Листування з фірмами і посадовими особами з організаційних питань, 1917–1920 рр., спр. 66, арк. 15, 19–20; Листування з палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., спр. 70, арк. 155–156; Протоколи засідань Державної Нафтової Ради з рішеннями про його діяльність, 1920–1921 рр., спр. 78, арк. 10, 27; Циркуляри Союзу польських нафтових промисловців і власників нафтопереробних заводів з питань оподаткування і листування з цього питання, 1921–1923 рр., спр. 87, арк. 63–64; Протоколи засідань Державної Нафтової Ради і листування з установами про її діяльність, 1922–1924 рр., спр. 99, арк. 11; Рукописи і машинописи статей встановлених і невстановлених авторів з теми нафтової і газової промисловості, 1922–1927 рр., ЦДІАЛ, ф. 219, оп. 1, спр. 169, арк. 10; Листування з Міністерством промисловості торгівлі про картелювання нафтової промисловості, оренду нафтоносних земель, експорт та інше, 1922–1924 рр., спр. 234, арк. 22–24.

¹³ Протоколи засідань Державної Нафтової Ради і листування з установами про її діяльність, 1922–1924 рр., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 99, арк. 55; Листування з Міністерством промисловості і торгівлі про укладення торговельного договору з Чехословаччиною, 1922 р., спр. 107, арк. 7; Листування з Міністерством промисловості торгівлі про картелювання нафтової промисловості, оренду нафтоносних земель, експорт та інше, 1922–1924 рр., ЦДІАЛ, ф. 219, оп. 1, спр. 234, арк. 26.

Нафтовидобуванню не сприяли й інші правила, що діяли у Польщі в перші повоєнні роки. До 1922 р. не скасовано секвестру нафти-сирцю, запровадженого ще у 1915 р. При цьому урядові інституції встановила максимальні закупівельні ціни такої нафти. Їх скасували лише 1 травня 1923 р. Відтоді ціни на нафту-сирець формувалися в результаті порозуміння між Державним нафтовим підприємством в Дрогобичі та виробниками нафти. Таким робом виробники отримали можливість впливати на ціну секвестрованої нафти-сирцю. Довготривала регламентація нафтової промисловості призвела до величезних втрат, оскільки узалежнила оборот нафти і нафтопродуктів від виконання низки обов'язків для війська, залізниці тощо за максимальними цінами, які утримувалися на дуже низькому рівні. Ці ціни були істотно нижчі від світових, навіть від ціни вироблених продуктів. Втрати, які несла нафтова промисловість, не дозволяли їй інвестувати в буріння. Водночас регламентація відлякувала чужоземний капітал, який міг би інвестувати в пошук нафти¹⁴.

Ще однією проблемою для нафтовидобування того часу була відсутність матеріалів, потрібних для нормальної праці підприємств: машин, заліза, трансмісійних ременів, гуми, сталевих канатів, вугілля¹⁵. Виробники нафти потребували імпорتنі матеріали і машини, необхідні для бурильних робіт. Для цього необхідною була ліберальна митна політика уряду для таких товарів. Натомість, після війни на багато з них були дуже високі митні ставки. З цієї причини видобувачі ропи-сирцю домагалися пільг на імпорт цих товарів¹⁶. В

¹⁴ Листування з Палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 70, арк. 138зв, 154; Протоколи засідань Державної Нафтової Ради і листування з установами про її діяльність, 1922–1924 рр., спр. 99, арк. 52; Протокол засідань і проект закону про закупівлю нафти-сирцю бруто через уряд, 1923 р., спр. 101, арк. 4–7; “Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 1923 r. w przedmiocie zniesienia sekwestru ropy i przetworów naftowych”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* 13 (1923): poz. 81; “Ustawa z dnia 1 maja 1923 r. w przedmiocie zakupu ropy brutto dla Państwowej Fabryki Olejów Mineralnych w Drogobyczu”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* 55 (1923): poz. 387; *Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924*. (Lwów: Prasa, 1925), 110–112.

¹⁵ Постулати нафтової промисловості, 1918 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 56, арк. 1–7зв; Листування з фірмами і посадовими особами з організаційних питань, 1918–1920, спр. 66, арк. 21 зв, 23 зв; Листування з Торгово-промисловою палатою, Палатою працевдавців і нафтовими фірмами з організаційних питань. Т. I, 1919, спр. 69, арк. 74–74зв; Протоколи засідань Державної Нафтової Ради і листування з установами про її діяльність, 1922–1924 рр., спр. 99, арк. 24–25, 51.

¹⁶ Листування з Палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 70, арк. 7, 13–14, 22, 45–46, 92; Листування з Палатою роботодавців нафтовій промисловості, Торгово-промисловою палатою та іншими з питань митних пільг, 1920–1922, спр. 80, арк. 42–44, 48–51, 124, 127, 151, 154, 179–183, 185–191; Протоколи засідань Державної Нафтової Ради і листування з установами про її діяльність, 1922–1924 рр., спр. 99, арк. 4; Листування з Міністерством промисловості і торгівлі й нафтовими фірмами про митні пільги, 1924–1925 рр., спр. 153, арк. 15–18; *Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924*. (Lwów: Prasa, 1925), 113.

окремих випадках цього все ж таки вдалося досягти¹⁷. Однак, в половині 1920-х років митна політика міжвоєнної Польщі все більше йшла в напрямку скасування пільг. Наприклад, 1 серпня 1925 р. скасовано митні пільги на бурові машини¹⁸. Із великими труднощами нафтова промисловість зуміла стримувати пільги на деякі товари, однак їх число щороку зменшувалося¹⁹. Така урядова митна політика ускладнювала роботу виробників нафти-сирцю.

Незначне зростання виробництва сирової ропи в половині 1920-х років було спричинено раціоналізацією ведення нафтовидобувних підприємств, оскільки перестали використовувати нафту-сирець як сировину для парових котлів. До цього дійшли не одразу. Спочатку видобувачі нафти противилися забороні використовувати сирець для опалення, оскільки вважали це загрозливим для виробництва. Проте, під впливом уряду для цього все частіше використовувався газ і вугілля²⁰. Від 1922 р. до цих джерел енергії додалася ще електроенергія, бо тоді фірма “Прем’єр” (“Premier”) збудувала електростанцію у Бориславі²¹. Проте, електрифікацію бурових вишок проводили повільно, оскільки це вимагало значних інвестицій²².

У половині 1920-х років законодавчо заборонили експортувати нафту (10 квітня 1924 р.). Це було вигідно нафтопереробній промисловості, дозволяло власникам НПЗ диктувати ціни на нафту-сирець, через те, що виробники нафти могли її реалізувати лише у Польщі. Проте, заборона експорту не дозволила підприємцям використати добру кон’юнктуру середини 1920-х років на сусідніх ринках й одночасно гальмувала розвиток нових потужностей нафтовидобування²³.

¹⁷ Листування з Міністерством промисловості і торгівлі, фірмами з питань митних пільг, 1923 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 137, арк. 14–15.

¹⁸ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby Handlowej i Przemysłowej we Lwowie w roku 1925*. (Lwów: Prasa, 1926), 37.

¹⁹ “Plenarne zebranie Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie”. *Wiadomości gospodarcze* 24 (1935): 338.

²⁰ Листування з Палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 70, арк. 48–49; *Протоколи засідань Державної Нафтової Ради і листування з установами про її діяльність, 1922–1924 рр.*, спр. 99, арк. 54–55; *Замітка депутата польського Сейму Діаманта Германа про враження, пов’язані з перебуванням його на останній сесії Нафтової Ради, 1922 р.*, спр. 104, арк. 5–8; J. Fabiański, *Aksesja czy regale w przyszłej ustawie naftowej?* (Lwów: “Drukarnia Lwowska”, 1926), 5; *Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924*. (Lwów: Prasa 1925), 112.

²¹ *Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924*. (Lwów: Prasa, 1925), 112.

²² *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926*. (Lwów: Prasa, 1927), 93.

²³ Листування з фірмами з адміністративно-господарських, організаційних та інших питань, 1924 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 113, арк. 11, 14; *Листування з Міністерством промисловості, нафтовими фірмами та ін. з питання експорту нафти, 1925–1926 рр.*, спр. 136; арк. 1–5, 33–35, 40–42; “Ustawa z dnia 10 kwietnia 1924 r. w przedmiocie zakazu wywozu ropy poza obszar celnego Państwa”. *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* 41 (1924): poz. 435.

Від 1925 р., коли Польща виробила найбільше число ропи після Першої світової війни, видобування цієї сировини постійно зменшувалася (від 1928 р. – без зростання). У результаті, у 1938 р. Польща видобула нафти-сирцю на понад 60% менше, ніж в 1919 р. Запаси відкритих свердловини вже вичерпувалися (особливо в бориславському родовищі), проводили недостатньо пошуків. Покращити стан справ не могли ні дорогі спорадичні буріння в Бориславі та Тустановичах, ані інтенсивні в Мразниці²⁴.

Насправді було дешевше перестати видобувати нафту, але тоді для Польщі виникали інші загрози: падіння важливої галузі промисловості, зростання соціальних рухів і, що найголовніше, – відсутність нафтопродуктів у випадку війни. Дехто з урядовців виступав, щоб припинити видобувати нафту і почати імпортувати сировину. Натомість, нафтова промисловість вважала це загрозою обороноздатності держави. Саме тому, Польща продовжувала видобувати нафту. Так, це було дорого, але Польща мала можливість продукувати цю сировину. У 1923 р. за приблизними підрахунками в Галичині існувало 60 нафтових родовищ (19 – у Західній, 41 – у Східній) довжиною понад тисячу кілометрів²⁵. У 1932 р. вчені порахували, що в Польщі експлуатовано лише 7% нафтових теренів, коли ще 93% потрібно віднайти і дослідити²⁶.

Нафтове буріння в Польщі було складніше і дорожче, ніж в інших державах. Специфічна геологія вимагала застосування спеціальних методів буріння, оскільки більшість нафти розміщувалася глибше, ніж в інших країнах (1000–1800 м.). Зваживши на необхідний для буріння час, який у бориславських умовах складав три – чотири роки, у міжвоєнній Польщі замість ударного буріння (канадська система) почали застосовувати роторне (пенсильванська система). У половині 1920-х років почали впроваджувати буріння системами, які проектували польські вчені. Їх застосування зменшило час на буріння, однак вони надалі залишались дуже дорогими. Зокрема буріння свердловини у бориславському родовищі на початку 1930-х років у деяких випадках коштувало 1–2 млн. злотих. Водночас не було можливості порахувати співвідношення вартості буріння до його результатів, тому видобування нафти в Польщі стало ризикованою справою²⁷. Запаси нафти в бориславському родовищі поступово

²⁴ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1932.* (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 127.

²⁵ Протоколи засідань Державної Нафтової Ради і листування з установами про її діяльність, 1922–1924 рр., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 99, арк. 23.

²⁶ Filip Wachtel, *Historyczny rozwój przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie.* (Lwów, Prasa Nowa 1933), 17.

²⁷ Листування з Палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 70, арк. 9зв; *Доповідь в Міністерстві промисловості і торгівлі про стан польської нафтової промисловості, 1925–1927, спр. 166, арк. 3–5, Листування з Міністерством промисловості і торгівлі, Палатами працедавців в нафтовій промисловості і Союзом польських нафтових*

вичерпувалися. Необхідно було інтенсивніше шукати нафту в інших регіонах Карпат. Творення нових копалень нафти і розвиток вже існуючих вимагало великих капіталів. Лише після стабілізації фінансової системи Польщі уряд у середині 1930-х років інтенсифікував такі роботи²⁸.

Довгий час у міжвоєнній Польщі, навіть, не було коштів інвестувати у розвідку нафтових родовищ. Лише в середині 1920-х років влада почала організовувати цю справу. У 1925 р. створили Польський комітет буріння (Polski Komitet Wiertniczy), який практично запрацював лише в 1927 р. Тоді ж ухвалили право на підтримку пошукового буріння²⁹. Від 1928 р. спілка “Піонер”, яку створив нафтовий картель “Синдикат нафтової промисловості” (Syndykat Przemysłu Naftowego), постійно проводила розвідувальне буріння нафти³⁰.

промисловців і власників нафтопереробних заводів з питань безперервного нафтового виробництва, 1926 р., спр. 184, арк. 27–28; Матеріали Загальних зборів товариства, 1928–1929 рр., спр. 319, арк. 10; Протокол Загальних зборів Крайового нафтового товариства від 5 квітня 1930 р. з питань звіту за 1929 р., обговорення бюджету на 1930 р. та інших організаційних питань, 1929–1930 рр., спр. 480, арк. 10; Filip Wachtel, Historyczny rozwój przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie. (Lwów: Prasa Nowa 1933), 17–18. Józef Szlemiński, Kopalnictwo naftowe jako podstawa przemysłu naftowego, w książce Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie. (Lwów: Prasa Nowa 1933), 93–96; Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924. (Lwów: Prasa 1925), 112; Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1925. (Lwów: Prasa 1926), 37; Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926. (Lwów: Prasa 1927), 93.

²⁸ Свідчення про нафтову промисловість, 1936–1937 рр., ЦДІАЛ, ф. 207, он. 1, спр. 301, арк. 33; Матеріали Загальних зборів товариства, 1929 р., спр. 319, арк. 7–8; Józef Szlemiński, Kopalnictwo naftowe jako podstawa przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie. (Lwów: Prasa Nowa 1933), 96; Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1931. (Lwów: Prasa Nowa 1932), 132–133; Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933. (Lwów: Prasa Nowa 1934), 112; Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1934. (Lwów: Prasa Nowa 1935), 108; Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1935. (Lwów: Prasa Nowa, 1936), 89; Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1936. (Lwów: Prasa Nowa, 1937), 110.

²⁹ Справа про організацію Польського комітету нафтового буріння, 1926–1927 рр., ЦДІАЛ, ф. 207, он. 1, спр. 220, арк. 1–8, 38–41; Розпорядження президента Польщі про підтримку руху нафтового буріння і листування з цього питання з Міністерством промисловості і торгівлі й нафтовими фірмами, 1930 р., спр. 242, арк. 36–38; Проекти розпоряджень про підтримку нафтового буріння, 1927 р., спр. 248, арк. 38–40; Протоколи Загальних зборів товариства і доповідь президента товариства, 1927–1928 рр., спр. 269, арк. 33; Свідчення про нафтову промисловість, 1936–1937 рр., спр. 301, арк. 35; Статут Польського комітету нафтового буріння, 1927 р., спр. 317, арк. 1–191; “Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 listopada 1927 r. o popieraniu naftowego ruchu wiertniczego”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej polskiej* 102 (1927): poz. 885.

³⁰ Матеріали Загальних зборів товариства, 1929 р., ЦДІАЛ, ф. 207, он. 1, спр. 319, арк. 8; Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1933. (Lwów: Prasa Nowa, 1934), 110–111.

Від 1935 р. діяв Фонд підтримки нафтового буріння (Fundusz Popierania Wiertnictwa Naftowego), утворений ще законом від 18 березня 1932 р.³¹ Цей Фонд не виконав своєї місії, оскільки кошти на нафтове буріння збирали від самих нафтових промисловців. Тому на практиці Фонд займався звичайним перерозподілом грошей. Через те, що прибутки в нафтовій промисловості зменшувалися, у Фонді не вдавалося накопичити серйозних капіталів. Як зауважували нафтовики, щоб належно організувати пошукове буріння, необхідно було виділяти кошти з державного бюджету³².

Загалом у міжвоєнній Польщі пробурили: в 1920 р. – 59 207 метрів, 1921 р. – 76 811, 1922 р. – 89 250, 1923 р. – 94 667, 1924 р. – 101 301, 1925 р. – 80 895, 1926 р. – 87 251, 1927 р. – 104 025, 1928 р. – 100 104, 1929 р. – 98 762, 1930 р. – 116 629, 1931 р. – 75 386, 1932 р. – 57 444, 1933 р. – 66 690, 1934 р. – 76 782, 1935 р. – 85 575, 1936 р. – 106 986, 1937 р. – 139 272, за перші три квартали 1938 р. – 110 000. Коливання числа пробурених метрів спричинено станом економіки держави в той чи інший проміжок часу. У 1937 р. пробурили в 2,3 рази більше метрів, ніж в 1920 р. У 1920 р. експлуатували 1 713 свердловин, 1921 р. – 1 765, 1922 р. – 1 835, 1923 р. – 1 930, 1924 р. – 1 939, 1925 р. – 1 939, 1926 р. – 2 008, 1927 – 2 182, 1928 – 2 332, 1929 д. – 2 458, 1930 р. – 2 624, 1931 р. – 2 700, 1932 р. – 2 767, 1933 р. – 2 826, 1934 р. – 2 969, 1935 р. – 3 054, 1936 р. – 3 187, 1937 р. – 3 444. У 1937 р. використовували вдвічі більше свердловин, ніж в 1920 р. Натомість, нафти сирцю тоді видобули в 1,5 рази менше³³. З цього бачимо, наскільки в міжвоєнній Польщі зросла вартість видобутку нафти.

Врятувати польське нафтовидобування змогла лише висока ціна на нафту-сирець³⁴. Ціна на нафту в Польщі була дуже висока. Зокрема, у 1930 р. під час великої депресії ціна на нафту марки “Борислав”, була на рівні 215 амер. доларів за десятитонну цистерну. Тоді ж, у США цистерна нафти коштувала 92 долари, а в Румунії – 77,5³⁵. У міжвоєнний період спостерігаємо світове перевиробництво нафти, що поглиблювало кризу в польській нафтовій промисловості. В інших країнах у міжвоєнний період нові технології дозволяли збільшувати видобуток

³¹ *Sprawozdanie z czynności oraz o stanie gospodarczym w okręgu Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1935*. (Lwów: Prasa Nowa, 1936), 97; “Ustawa z dnia 18 marca 1932 r. w sprawie regulowania stosunków w przemyśle naftowym”, *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej polskiej*, 30 (1932): poz. 306.

³² Józef Gaj, *Potrzeby inwestycyjne Małopolski Wschodniej w zakresie przemysłu naftowego i gazyfikacji*. (Lwów: Prasa Nowa 1939), 6.

³³ Henryk Salamon de Friedberg, “Dwudziestolecie polskiego przemysłu naftowego”. *Polska Gospodarcza* 46 (1938): 1623.

³⁴ Листування з нафтовими фірмами з питання продажу нафти-брутто, цін і витрат з очищення нафти, 1925–1926 рр., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 193, арк. 1, 10–11, 31; *Протоколи Загальних зборів товариства і доповідь президента товариства, 1927–1928 рр.*, спр. 269, арк. 15; Рукописи і машинописні статтей встановлених і невстановлених авторів з теми нафтової і газової промисловості, 1926–1927 рр., ЦДІАЛ, ф. 219, оп. 1, спр. 169, арк. 10.

³⁵ *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1930*. (Lwów: Prasa Nowa, 1931), 108.

нафти-сирцю і витратити на це менше коштів. Нафтові родовища Польщі вичерпувалися й тогочасні технології не могли зарадити зростанню витрат на видобуток нафти³⁶.

Ще однією проблемою польської нафтовидобувної промисловості було існування інституції “наділів брутто”. Видобування нафти регулювалося нормами австрійського гірничого закону від 1907 р. і крайового нафтового закону від 1908 р., що надавали право власнику землі користуватися всіма бітумами. Він міг їх експлуатувати самостійно чи віддавати за винагороду це право третім особам. Як частину плати за передачу цього права власник землі отримував деяку частину у виробництві, звільнену від експлуатаційних витрат, т. зв. наділ брутто. Така плата в бориславському родовищі сягала 25% від виробництва, інших нафтових округах Польщі – 15–20%, рідше – 10%. За кордоном, крім Румунії, більше ніде не існувало такої високої рентної плати власникам землі за користування надрами для видобутку корисних копалин. Навіть, в Румунії “наділи брутто” рахували від прогресу виробництва. В інших країнах їх відсоток був істотно нижчий: США – кілька відсотків, провінції Ганновер – 8% від видобутої ропи.³⁷

Нафтова промисловість Польщі домагалася зміни таких правових норм і принаймні зменшення “наділів брутто”³⁸. Ці виплати мали підставу існувати, поки не існувало незалежної Польщі, але після Першої світової війни й істотного зменшення видобутку нафти, вони негативно впливали на економіку держави³⁹.

³⁶ Stanisław Schaetzel, *Obecna sytuacja przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 29–31; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1930*. (Lwów: Prasa Nowa, 1931), 107; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1932*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 123–126.

³⁷ Протокол засідань і проект закону про закупівлю нафти-сирцю брутто через уряд, 1923 р., ЦДІАЛ, ф. 207, он. 1, снр. 101, арк. 2; Filip Wachtel, *Historyczny rozwój przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 24; J. Fabiański, *Akcesja czy regale w przyszłej ustawie naftowej?* (Lwów: “Drukarnia Lwowska”, 1926), 8–9; Józef Gaj, *Potrzeby inwestycyjne Małopolski Wschodniej w zakresie przemysłu naftowego i gazyfikacji*. (Lwów: Prasa Nowa, 1939), 5; Władysław Szaynok, “Zmiana polskiej ustawy naftowej”, *Materiały do Ankiety w sprawie kodyfikacji polskiego prawa naftowego* 3 (1927): 3.

³⁸ Листування з Палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., ЦДІАЛ, ф. 207, он. 1, снр. 70, арк. 44; Статті встановлених і не встановлених авторів на теми нафтової і газової промисловості, 1921–1925 рр., ЦДІАЛ, ф. 219, он. 1, снр. 112, арк. 13; Filip Wachtel, *Historyczny rozwój przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 24–25; J. Fabiański, *Akcesja czy regale w przyszłej ustawie naftowej?* (Lwów: “Drukarnia Lwowska”, 1926), 5–8; Józef Szlemiński, *Kopalnictwo naftowe jako podstawa przemysłu naftowego, w Ankieta naftowa odbyta dnia 25 marca 1933 roku z inicjatywy Izby Przemysłowo-Handlowej we Lwowie*. (Lwów: Prasa Nowa, 1933), 99.

³⁹ Władysław Szaynok, “Zmiana polskiej ustawy naftowej”, *Materiały do Ankiety w sprawie kodyfikacji polskiego prawa naftowego* 3 (1927): 3.

Польський уряд довго обговорював цю проблему. Міністерство промисловості і торгівлі (Ministerstwo Przemysłu i Handlu) рескриптом від 23 грудня 1920 р. надало право шукати і видобувати вугілля, залізну руду, калійні солі та озокерит лише державі. Від цього часу, найперше в господарському середовищі, почастишали пропозиції поширити це право й на нафту⁴⁰. У 1922 р. у Промисловій і Торговій палаті у Львові сформовано спеціальну комісію, в якій головував Александр Долінський. Від 1924 р. нафтова промисловість включена до дискусій щодо зміни нафтового права. За ухвалами Державної нафтової ради (Państwowa Rada Naftowa) Крайове нафтове товариство (Krajowe Towarzystwo Naftowe) у Львові 14 травня 1924 р. організувало обговорення цього питання. За ініціативою цього Товариства в 1920–1930-х роках розроблено кілька проектів нафтового закону, які, однак, лише обмежували право власників землі розпоряджатися нафтою-сирцем⁴¹.

Податкова політика урядів міжвоєнної Польщі також не сприяла виробникам нафти-сирцю. Вони потерпали від нелояльної інтерпретації фінансовою владою податку від доходів. Фінансова влада трактувала кожен свердловину як окреме підприємство. Одночасно видобувачі нафти домагалися вилучити при підрахунку доходів затрати на амортизацію виробничих копалень й буріння нових свердловин. Часто фінансові управління неправильно трактували оподаткування бурових вишок, які лише почали працю⁴².

⁴⁰ Проект змін нафтового закону і листування з фірмами з цього питання, 1928 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 313, к. 34; J. Fabiański, *Akcesja czy regale w przyszłej ustawie naftowej?* (Lwów: “Drukarnia Lwowska”, 1926), 3.

⁴¹ Справа про кодифікацію нафтового законодавства за 1924 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 150, арк. 1–258; Листування з фірмами і посадовими особами з питання проекту Розенберга про кодифікацію нафтового законодавства, 1923–1925 рр., спр. 191, арк. 1–171; Проект польського гірничого законодавства, 1926 р., спр. 211, арк. 1–75; Справа про кодифікацію нафтового законодавства за 1927 р., спр. 252, арк. 1–195; Замітки на новий проект з нафтового законодавства, 1933 р., спр. 253, арк. 1–149; Свідчення про нафтову промисловість, 1936 р., спр. 301, арк. 35–36; Проект змін нафтового закону і листування з фірмами з цього питання, 1927–1928 рр., спр. 313, арк. 35; Протоколи загальних зборів Крайового нафтового товариства за 1930 р., спр. 481, арк. 7; Листування з Міністерством промисловості і торгівлі і Союзом польських промисловців з питання розробки нового нафтового права, 1930 р., спр. 497, арк. 1–51; Характеристика товариством нафтового закону від 8 серпня 1933 р., спр. 741, арк. 1–24; Juljusz Mokry, Marjan Rosenberg, “II. Projekt Polskiej ustawy naftowej”, *Materiały do Ankiety w sprawie kodyfikacji polskiego prawa naftowego* 1 (1927): 3–4; “Ankiety, konferencje, posiedzenia”, *Wiadomości gospodarcze* 23 (1927): 445; no.17, (1933): 259; no.22, (1937): 317; “Posiedzenie plenarne Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie”, *Wiadomości gospodarcze* 23 (1927), 426–428; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1927*. (Lwów: Prasa Nowa, 1929), 275–281; *Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby przemysłowo-handlowej we Lwowie w roku 1928*. (Lwów: Prasa Nowa, 1930), 95–96; “W sprawie podstaw nowej ustawy naftowej”, *Wiadomości gospodarcze* 24 (1927): 457–462.

⁴² Листування з Палатою роботодавців в нафтовій промисловості, Союзом польської гірничої промисловості, торгівлі і фінансів і т. д. з організаційних питань, 1921 р., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 70, арк. 3; Листування з Міністерством промисловості і торгівлі, торгово-промисловою

Законом від 11 серпня 1923 р. запроваджено податок від видобутку нафти, вугілля і солі на користь органів місцевого самоврядування. У розпорядженні від 18 березня 1924 р. ретельніше було описано норми стягування цього податку. Зокрема визначили ставку 1% від кожного видобутку. Нафтова промисловість домогалася, щоб цей податок скасували, вважаючи його несправедливим. Виробництво нафти вже підлягало сплаті “наділів брутто”. Промисловці домогалися, щоб комунальний податок сплачувати від виробництва нетто, після вирахування від виробництва брутто тієї її частини, яка за нормами обов’язкового нафтового закону й за нафтовими контрактами підлягала виплаті власникам “наділів брутто”. Також доходи від цього податку органи місцевого самоврядування мали призначати на справи, пов’язані з розвитком нафтової промисловості. Часто органи місцевого самоврядування цього не виконували, що спричинило численні скарги виробників нафти-сирцю до фінансових органів⁴³.

Пільги для піонерського буріння не могли повною мірою вирішити проблему надміру податкового тиску на виробників нафти. Такі пільги вони отримали аж 1926 р., а в листопаді наступного року в цій справі вийшло спеціальне розпорядження президента Польщі⁴⁴.

Також виробникам нафти не сприяла соціальна політика уряду. Найбільшою проблемою для них було запровадження восьмигодинного робочого дня⁴⁵. Польські нафтові родовища мали дуже складну геологічну будову, що зумовило необхідність безперервної роботи підприємств, які видобували нафту-сирець. В іншому випадку існувала загроза значних безповоротних втрат сировини⁴⁶.

палатою і нафтовими фірмами з організаційних і адміністративно-фінансових питань, 1922 р., спр. 110, арк. 157–160; Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924. (Lwów: Prasa 1925), 114; “Ułgi przy wymiarze podatku dochodowego od naftowych przedsiębiorstw kopalnianych”, Przemysł naftowy 8 (1926): 257.

⁴³ Доповідь в Міністерстві промисловості і торгівлі про стан польської нафтової промисловості, 1925–1927 рр., ЦДІАЛ, ф. 207, оп. 1, спр. 166, арк. 130; Листування з посадовими особами про ціни на нафтопродукти, 1925–1926 рр., спр. 192, арк. 18; Лист до Міністерства фінансів з приводу неправильно стягування податку з прибутків від нафтових родовищ і циркуляр про амортизацію при нарахування податку з прибутків, 1928 р., спр. 328, арк. 9–9зв, 10–14; Листування з Львівським воєводським правлінням і повітовими виділами в Кросно, Ясло з питання оподаткування, 1929 р., спр. 421, арк. 1–39, 74–76; Протоколи загальних зборів Крайового нафтового товариства за 1930 р., спр. 481, арк. 87, 150; Листування з міністерствами і фірмами про збір комунального податку з продукції, 1931 р., спр. 588, арк. 1–1зв, 3–6, 12–13; “Ustawa z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych”, Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 94 (1923): poz 747; Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924. (Lwów: Prasa, 1925), 115; Stanisław SchÖtzel, “Podatek samorządowy od produkcji ropy”, Przemysł naftowy 1 (1928): 9.

⁴⁴ Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1926. (Lwów: Prasa 1927), 94; Sprawozdanie z czynności oraz protokoły posiedzeń plenarnych Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w roku 1927. (Lwów: Prasa 1929), 104, 111.

⁴⁵ Sprawozdanie z czynności Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie w latach 1922, 1923 i 1924. (Lwów: Prasa 1925), 117.

⁴⁶ Листування з Міністерством промисловості і торгівлі, Палатами працедавців в нафтової промисловості і Союзом польських нафтових промисловців і власників нафтопереробних заводів

На загал, у нафтовидобувній промисловості міжвоєнної Польщі спостерігалось падіння виробництва. У 1937 р. видобули в 1,5 рази менше нафти, ніж в 1920 р. Ситуація навіть не виправилась навіть після те, що метраж пробурених свердловин зріс у 2,3 рази. Це означало істотне подорожчання видобутку нафти в Польщі. Для захисту галузі від банкрутства уряд встановив істотно вищі ціни на нафту-сирець, ніж у світі.

Отже, до занепаду польської нафтовидобувної промисловості призвели й інші чинники. По-перше, галузь зазнала істотних втрат від воєнних подій 1914–1921 рр. По-друге, нафтова промисловість була змушена тривалий час постачати свою продукцію за заниженими цінами для війська і цивільних державних інституцій. По-третє, галузь сплачувати величезні рентні виплати власникам землі (“наділи бруто”) за користування надрами. По-четверте, нафтопереробній промисловості не завжди вдавалося домогтися істотних митних пільг на товари, потрібних для налагодження і підтримання виробництва. По-п’яте, уряд провадив жорстку податкову і соціальну політику, що не сприяло розвитку нафтовидобувної промисловості на теренах міжвоєнної Польщі.

OIL-MINING INDUSTRY IN THE INTERWAR POLAND

Roman MASYK

Ivan Franko National University of Lviv,

Chair of Local History,

1, Universytetska str., 79000, Lviv, Ukraine

This article is devoted to the problems of the oil-mining industry in Poland during the interwar period. It is remarked that the oil-industry was very important for the Polish economy. The own oil-mining was really important not only for the country's defensive capacity but for its increasing part in the international trade. The territorial location of the oil-deposits is pointed out. It is defined that in the interwar Poland main oil deposits were located at the foot of the Carpatians in the south of the country. The reasons of the decrease of the mined-oil's volume are examined: the distructions of the panes during the World War I, the changing of the concerns' owners during the first after-war years, an unorganized branch and the depletion of oil deposits. The decision of this problem in Poland is pointed out: the using of new technologies, thew state's financial suppot the new oil deposits, etc. The controlled right for the oil-mining workers is analized. It should be noticed that the Polish jurisprudence included a lot of standarts complicating the work of oil concerns. It is remarked that the authorities were eager to involve a lot of foreign investment into this branch. That's why foreign concerns began to dominate in the polish oil industry.

Key words: oil-mining industry, drilling tower, Eastern Galicia, mining right, Interwar Poland.

з питань безперервного нафтового виробництва, 1926 р., ЦДАЛ, ф. 207, он. 1, спр. 184, спр. 28–30; “Drobne wiadomości”, *Przemysł naftowy* 8 (1926): 235; “Krajowe Towarzystwo Naftowe”, *Przemysł naftowy* 8 (1926): 256.